

HET BOEK VAN DE WEEK

Rondom de Kuiper-literatuur.

XII.

Nog één vraag blijft nu nog ter beantwoording over. En wel deze: hoe dacht Groen zich den afloop van zijn kerkelijken strijd? Rusteloos wakte hij op tot „agitatie en pligbtetrachting” — welnu, wat kon, wat moest daarvan het gevolg zijn als een steeds groter schaar van geloovigen aan zijn oproep gehoor gaf?

Het spreekt vanzelf, dat een man als Groen van Prinsterer zich die vraag heeft gesteld. En — het antwoord erop heeft hij niet achtergehouden! Met die nobele oprechtheid, die heel zijn optreden kenmerkt, legt hij al zijn plannen, bedoelingen en verwachtingen geheel en al bloot.

Vurig hoopte Groen, dat het eenmaal zou komen tot een ge-re-formeerde Kerk. Dat de Hervormde Kerk geleidelijk weer ten volle de signatuur van een echte Kerk zou gaan vertoonen. Dat ze volkomen onafhankelijk van de Overheid zou worden om volkomen afhankelijk te kunnen zijn van haar Heer. Vooral, dat ze het eigenlijke kenmerk der Kerk weer zou vertoonen, n.l. de Geloofseenheden, op grond waarvan men belijdt en uitsluit.

Toch — en dat moet den vollen nadruk ontvangen, want het heeft grooten, beslissenden invloed op Groens worsteling uitgeoefend — toch twijfelde Groen van den aanvang af, aan de mogelijkheid van het herstel der bestaande Hervormde Kerk. Hij schreef reeds in 1848 aan Ds van Velzen, dat hij geen gelegenheid, voor zoover hij weet, heeft laten voorbijgaan om te verklaren, „dat de herstelbaarheid van het Hervormd Kerkgenootschap twijfelachtig en daartegen eenheid der kerk-gemeenschap, waar vasthouding aan de leer met vruchtbaarheid van het geloofsleven gepaard gaat, onwettigbaar is”.¹⁾

Groen wakte dus op tot en ging energiek voor in den strijd voor Kerkherstel. En de uitkomst? Glashelder heeft hij gezegd hoe hij zich die voorstelde.

In zijn „Het Regt der Hervormde Gezindheid” bespreekt Groen uitvoerig de Afscheiding.²⁾ In warme woorden geeft hij uitdrukking aan zijn sympathie voor de Afscheidenen en stelt hun liefde voor en trouw aan hun overtuiging ten voorbeeld aan de geloovigen in het kerkgenootschap.

Maar tegelijk oefent hij ook scherpe critiek op den gang van zaken binnen den kring der Afscheidenen. Handhavend zijn overtuiging, dat de Afscheiding ontijdig en overijld was, betoogt Groen, dat de Afscheiding op meer dan een punt ontrouw geworden is aan haar uitgangspunt. Vooral het vragen van autorisatie rekent hij den Afscheidenen zwaar aan. Als Groen deze dingen openhartig bespreekt is het hem evenwel om toenadering, om vrede, om hereeniging te doen. De hogere eensgezindheid van geloof en liefde moet blijken in Afscheidenen en de geloovigen, die in het kerkgenootschap bleven. Vooral hoopt Groen op hereeniging op kerkelijk gebied. En zijn beschouwing eindigt hij met de volgende aangrijpende opwekking, waarin hij tegelijk zijn verwachting voor de toekomst teekent:

„Doch, al volhardten wij over en weer in onze beschouwing, al blijven wij voor als nog elk op eigen terrein, ook dan zal er, van een verschillend standpunt, in één rigting en naar hetzelfde doel, samenwerking mogelijk zijn. Laat ons allen, gescheidenen of leden van het kerkgenootschap, bedenken dat wij leden zijn van de Nederlandsche Hervormde Kerk, van de Gereformeerde Gezindheid; laat ons de voorregten erkennen, waarden, gebruiken, welke de Heer der Gemeente in de verkregen regten der Gezindheid hier te lande voor ons bewaard heeft. Laat ons, met nadruk en onbekrompenheid, wijzen op de Symbolische Schriften, als kenmerk dezer Gezindheid, als authentieke opgaaf der leer aan wier belijdenis bescherming tegen elken aanval, van binnen of van buiten de Kerk, beloofd is. Laat ons, in die hoedanigheid en op grond van deze regten, vrijheid verlangen van Godsdienstoefening, van opvoeding, van armwezen, van al hetgeen begrepen is in het wezen eener Kerk. Laat ons de onafhankelijkheid der Hervormde Kerk terugvragen in haar geestelijken werkring (in sacris); een onafhankelijkheid niet enkel in het regelmatig houden van predikatiën op den kansel, maar in de verkondiging van het Evangelie in de volheid zijner eischen en in verband met de behartiging van al wat tot de eeuwige belangen van onsterfelijke zielen behoort. Laat ons ernstig bedenken dat het, in pogingen ten dien opzichte, een te lang verzuimen pligt geldt. Laat ons vooral steeds in het oog houden dat, om die pligbtetrachting te doen gelukken, het historisch en grondwettig aanzien der Hervormde Gezindheid, overeenkomstig het kerkgeloof dat zij belijdt, een steunpunt geeft onwaardeerbaar, onmisbaar, en waarvan even

daarom het verlaten en prijsgeven onverantwoordelijk is.

Aldus in één zin en geest werkzaam, zullen wij de toekomst te gemoet gaan, aan twee spreuken gedachtig; de eene van onze Vaders: „Eendragt maakt magt”; de andere uit de Heilige Schrift: „waar liefde woont, gebiedt de Heer den zegen”. De vraag der Afscheiding zal van ondergeschikt belang zijn, en het antwoord in de ontwikkeling der omstandigheden worden gezocht.³⁾ — Zie hier het tweërlei alternatief. Of eene wezenlijke hervorming in het kerkgenootschap zal de leus der terugkomst van onze uitgeweken geloofsgenooten zijn; of wij zullen door de volkomenheid van het onregt, tot eene scheiding worden gedrongen, waarbij de noodzakelijkheid eener keus tusschen belijdenis of verzaking van het Christelijk geloof, voor allen die de waarheid, gelijk zij de leer ook van onze Kerk is, kennen en liefhebben, duidelijk zal worden gemaakt.”⁴⁾

Duidelijker kan het niet: de vraag van al of niet afscheiden is geen principieele kwestie, de oplossing ervan hangt van de omstandigheden af. Herhaaldelijk heeft Groen dit met nadruk gezegd.

Zoo b.v. wanneer hij betoogt, dat de vaste eensgezinde overtuiging der geloovigen omtrent het feit, dat niet krachtens maar blijkens de Formulieren beslist en uitgemaakt is het verschil omtrent den inhoud en de beteekenis der Heilige Schriften ten behoeve van hetgeen de geloovigen gelooven en belijden, het begin zou zijn „van een strijd die bij volharding een goede uitkomst zou kunnen hebben; van een wettigen strijd, ten gevolge waarvan onze eenige troost beide in het leven en in het sterven, of als grondslag van het kerkgenootschap erkend, of, zoo dit ondoenlijk bevonden werd, aan eene vrije Kerk, voortzetting der Nederlandsche Gereformeerde Kerk, ten grondslag zou worden gelegd.”⁵⁾

Zoo, wanneer hij sprekend over de miskenning van het recht der Kerk, profeteert: „wanneer deze miskenning een onoverkomelijk bezwaar tegen de gehoorzaamheid aan het Hoofd der Gemeente en tegen de ontwikkeling van het geloofsleven der Kerk opleveren mogt, zou, bij Christelijke getrouwheid, in Nederland geschieden, wat onlangs in Schotland geschied is: de Kerk zou, ten koste van offerend en lijden, onafhankelijk worden van de menschen, om afhankelijk te blijven van den Heer.”⁶⁾

Zoo, wanneer Groen in 1855 in zijn „Narede van vijfjarigen strijd” uitroept, dat de overtuiging veld wint, dat de handelwijze der Synode, waar zij kerkontbinding voorstaat, aan zelfontbinding gelijk is, dat de Synode haar eigen regt heeft opgeheven en dat de tijd daar is van vereeniging op gemeenschappelijke grondslag tot gemeenschappelijke strijd. Dan formuleert Groen zijn bedoelen aldus: „Geen Afscheiding, maar Kerkherstel moet worden bedoeld. Afscheiding kan het gevolg zijn; maar dan onder den vorm van zoodanig eene Vrije Kerk, waardoor (ook bij en wellicht om haar volkomen afscheiding van den Staat) de regten eener Christelijke Natie, de regten eener Protestantische bevolking kunnen worden beschermd.”⁷⁾

En in 1866 neemt Groen het dilemma, door een zijner vrienden aldus gesteld: „Scheiding wordt onmisbaar, hetzij men de moderneren er uit drijft, hetzij men door hen uitgedreven wordt” over, met deze woorden: „Zeer juist. Onophoudelijk sedert 1842 en vroeger, tegen de moderneren of vaders der moderneren, ook door mij gezegd.”⁸⁾

H.

C. V.

3) Spatieering van mij, C. V.

4) Het Regt enz., p. 137/138. In een noot haalt Groen een stuk aan uit de Evangelische Kirchenzeitung, waarin o.a. het volgende te vinden is (vertaald): „Met de gedachte aan een mogelijke scheiding moeten we ons vertrouwd maken!”

5) Het Regt enz., p. 21.

6) Het Regt enz., p. 41. Over de scheiding in Schotland zie beneden.

7) Narede van vijfjarigen strijd, p. 70.

8) Parlement. Studien en Schetsen, XVI, p. 26.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Rationalisatie en Mechanisatie.

IV.

In ons vorige stuk hebben we betoogd, dat mede door de ontwikkeling der techniek de handelsbetrekkingen tusschen de volken ingrijpend gewijzigd zijn. Zij maakt op vele gebieden zelfvoorziening technisch mogelijk, en heeft daardoor het streven naar autarkie gestimuleerd. Men doet o.i. verkeerd, de „abnormale politieke toestanden” al te een verantwoordelijk te stellen voor de stagnatie in het ruilverkeer; ook zonder deze factoren zou de uitwisseling van goederen den invloed der techniek hebben ondergaan. Het is thans mogelijk om geheel nieuwe grondstoffen van „eigen bodem” te

De levende, de levende looft U zooals ik heden.

(Jes. 38:19.)

Nog in de zonden ingesponnen
Als in een donkere cocon,
Gaf zich de ziel ten leest gewonnen
Aan 't zacht geweld der sterke zon.

De windsels braken. Vrij, ont-bonden,
Heft zich de vlinder in het licht,
En strekt de vleugels, ongeschonden,
En zoekt Uw Heilig Aangezicht.

Wij weten dat de vleugels dragen
Het kostbaar merk van 't heilig bloed.
De zonden onzer donk're dagen
Zijn weggedragen en geboel.

Wij zijn, in Uwen dood gestorven,
Met U ten leven opgestaan,
En aan Uw biddend hart geborgen
Met U ten hemel ingegaan.

En nu — zie, d'aarde is des Heeren.
Geef, dat wij teeken zijn en stem
Van Hem, Die leeft, en Dien wij eeren
Nu, en straks in Jeruzalem!

R. 23-5-38.

Th. L. F.—S.

verwerken; daardoor is de behoefte aan het ruwe materiaal van andere landen geringer geworden. Een van de meest sprekende voorbeelden is misschien de „salpeter”. Tot voor betrekkelijk korten tijd had Chili van die stof het „monopolie”. Thans wordt in talrijke landen gebonden stikstof gefabriceerd. Er zijn echter nog veel meer voorbeelden te noemen.

Wij staan hier naar onze meening nog maar aan het begin der ontwikkelingsperiode. De groote macht, die de mensch over de materie verworven heeft, leidt tot intensieve industrialisatie, welker gevolgen niet te overzien zijn. Zij beteekent een overschalling van de waarde der techniek ook voor het leven der voortbrenging; het is goed om ons daar ernstig rekenschap van te geven. Berdja-jew beeldt dat gevaar op treffende wijze uit, wanneer hij zegt, dat de techniek van den mensch een kosmiurg, een bouwder der wereld, gemaakt heeft. Deze woorden geraken letterlijk in vervulling. Uit dat gevoel van macht nu, gaat de Russische denker voort, ontstaat een geesteshouding, die zich geheel tegenover de Christelijke religie stelt. Want zij bouwt haar verwachting op het geloof in de definitieve heerschappij over de gansche schepping. In haar uiteindelijke doelstelling is zij in strijd met de Christelijke eschatologie.

Keeren wij nu naar ons eigenlijke onderwerp terug.

Onze bedoeling was aan te toonen, dat de tegenwoordige ontwikkeling der techniek den mensch voor een ingewikkeld samenstel van vraagstukken plaatst. Het is vrijwel onmogelijk om één probleem daaruit afzonderlijk te behandelen. Dat geldt ook voor de kwestie van het „levenspeil”.

Theoretisch schijnt de zaak vrij eenvoudig: Geringere bedrijfskosten en grootere bekwaamheid in de fabricage, toepassing van de „nieuwste vindingen”, moeten het stoffelijk niveau omhoog brengen. „Rationeele productie” zal aan de menschheid slechts stoffelijken zegen brengen; slecht georganiseerde voortbrenging moet haar op den duur verarmen.

Letten we echter op het geheel der menschelijke samenleving, dan merken we, dat het vraagstuk, dat ons bezig houdt, veel gecompliceerder is dan aanvankelijk gedacht werd. Inderdaad stuit de bepaling van den invloed der „rationalisatie en mechanisatie” op talrijke moeilijkheden. Zij werkt ten goede, maar ook ten kwade. En het meest opmerkelijke is, dat beide reeksen van werkingen nauw met elkander verbonden zijn.

De geschiedenis schijnt, zooals reeds opgemerkt werd, ons argumenten voor een duidelijke, en tevens eenvoudige oplossing te geven. De beschouwing van het industriële leven in het verleden, ontdekt herhaaldelijk weinig doeltreffende productiemethodes; zij moet de oeconomische beteekenis der aangebrachte verbeteringen gedurig erkennen. Hetgeen Mr. Colenbrander daarover opmerkt, is de aandacht ten volle waard. We moeten het onmiddellijk toestemmen: het bloeitijdperk der industriële voortbrenging bracht bijna overal welvaart.

Vergeten we echter niet, dat deze periode zich vooral ook kenmerkte door een vrij ruilverkeer. De landen, die grondstoffen produceerden, vonden voor hun goederen belangrijke afzetgebieden; zij kochten afgewerkte producten terug.

Zooewel de productie van het ruwe materiaal als de verwerking daarvan (en vooral ook het transport) ondergingen den gunstigen invloed der mechanisatie. Maar het is o.i. niet geheel juist, alleen op dien factor te letten.

1) Aan Ds S. van Velzen; Verspreide Geschriften II, p. 135.

2) Het Regt der Hervormde Gezindheid, p. 119, v.

De ontwikkeling der toegepaste biologie b.v., is voor den landbouw, ook voor den tropischen landbouw, zeker van niet minder beteekenis geweest dan de mechanisatie. En zoo zijn er meer factoren te noemen, die tot de verheffing van het stoffelijk levensniveau aanzienlijk hebben bijgedragen.

Tal van bedrijven zijn pas „loonend“ geworden, nadat zij hun afvalproducten hebben leeren verwerken of kunnen afzetten. Een mooi voorbeeld is dat van onze staatsmijnen. Sedert (in 1921) het z.g. slikschuimen ingevoerd werd, kunnen deze naar het oordeel der leiding) renderen. Zonder dat schuimen (waarbij zeer aanzienlijke hoeveelheden kool, die anders verloren gingen, behouden blijven; per dag op droge stof berekend, 3100 ton) zouden zij met verlies werken. En datzelfde geldt voor heel wat mijnbedrijven, ook die waar metaal-ertsen gedolven worden. De mechanische installaties zijn betrekkelijk eenvoudig; de kosten vrij gering. Deze vorm van rationalisatie is voornamelijk te danken aan den groei der natuurwetenschappelijke kennis. Het gaat hier dus niet om vervanging van handwerk door de machine, noch om opvoering van het arbeidstempo: zuiver wetenschappelijke ontdekkingen hebben de industrieën geholpen.

Bijna iedere belangrijke onderneming geeft dergelijke voorbeelden; men doet goed den invloed der mechanisatie in den eigenlijken zin des woords genomen op de uitkomsten van verschillende bedrijven niet te overschatten.

Het is hier echter niet de plaats om uitvoering over dit onderdeel van het vraagstuk te handelen. Wij willen meer letten op algemeene verschijnselen. In het vorige artikel is reeds gewezen op de kapitaalbehoeften der moderne industrieën. Zij kosten bij hun opbouw vaak schatten gelds.

Een van de gevolgen daarvan is de drang tot protectie. De „jonge bedrijven“ moeten „in den eersten tijd“, heet het, beschermd worden, anders dreigt kapitaalverlies. Men wil zekerheid omtrent den afzet. Hooge tarieven en scherp begrensde contingentieën moeten zorgen, dat in ieder geval het „binnenland“ afnemer is. Deze min of meer gedwongen consumptie is echter geen bewijs van groote inwendige kracht. Ook de massa der vaste lasten maakt de bedrijven gevoelig. Daarom huivert „het kapitaal“, om zich daarin „vast te leggen“. Vandaar dat het liever werkeloos blijft. Het gevolg is, dat talloze arbeiders geen werk kunnen vinden.

Zóó groot acht onze regeering in dezen tijd de kans van kapitaalverlies, dat zij ondanks den zoogenaamden „overvloed“ van onbelegde middelen, maatregelen neemt om roekeloos gebruik tegen te gaan. Bij het debat over het ontwerp-bedrijfsvergunningswet in de Eerste Kamer, heeft Minister Steenberghe betoogd, dat deze wet tegen kapitaalverspilling gericht is. Zij kan dus nu verbieden, dat bepaalde bedrijven opgericht worden, dat dus ergens kapitaal geïnvesteerd wordt. Ook in een rede voor de „Industriële Club“ heeft Z.Exc. de noodzakelijkheid van het bezit eener dergelijke macht, uitvoerig verdedigd.

Dat zegt iets! Het bewijst, dat de bedrijven veel gevoeliger zijn geworden. Een moderne onderneming kan eigenlijk niet „klein“ beginnen. Zij heeft uitgebreide installaties nodig; haar berekeningen zijn op een bepaalden afzet gebaseerd. Daarom zijn protectionistische maatregelen haast niet te vermijden; daarom wil de regeering zeggenschap over de oprichting, beoordeelen of deze inderdaad in het „belang der gemeenschap“ is.

Nu zegge men niet steeds, dat de „bijzondere omstandigheden“ daarvan de oorzaak zijn. Een dier „bijzondere omstandigheden“ is de moderne productiewijze zelf. En zeker niet degene met het geringste effect!

Bovendien: een van de gevolgen van de ontwikkeling der techniek is de zeer intensieve bewapening. Ook op dit gebied heeft zij zelfvoorziening in verschillende landen mogelijk gemaakt. Althans voor een belangrijk gedeelte. Door de toepassing van de moderne rationele methodes zijn stelsels van improductieve werkverschaffing gebouwd kunnen worden, die kapitalen verslinden. Niet alleen op het terrein der bewapening.

Er is echter nog meer! In een kapitaal-intensief bedrijf past zuinig beheer. Vandaar, dat het arbeidstempo hoog opgevoerd wordt. Immers in den tijd, waarin de kostbare machines werken, moeten zij zooveel mogelijk produceeren.

Het noodzakelijke gevolg daarvan is in de eerste plaats scherp begrensde arbeidsverdeling. De beteekenis dezer organisatie hebben wij elders uitvoerig trachten te schetsen.¹⁾

„Wat te denken van den arbeider“, zegt Dr R o z e m o n d ²⁾, „van den arbeider, die jarenlang den zelfden gang gaat naar dezelfde fabriek, waar hij dezelfde handgrepen uitvoert aan dezelfde onderdeelen van producten, waarvan hij dikwijls de samenstelling niet kent, de bestemming niet weet en het nut niet begrijpt?“

„Men behoeft geen zwarte pessimist te zijn om het nut van vele producten der moderne techniek minstens twijfelachtig te vinden, zoodat bij moeizamen, slopenden arbeid ook de groote troost van het besef zijn plicht te doen tegenover medemenschen en gemeenschap nauwelijks bereikbaar is.“

Inderdaad! En zij, die in onze kringen pleiten voor een verdere rationalisatie en mechanisatie, zooals Mr Colenbrander en de hoofdredacteur van „De Opbouw“, mogen niet verzuimen, in hun beschouwingen vooral ook deze zijde van het vraagstuk te betrekken.

„De mechanisatie opzichzelf is een zegen“, zegt de laatste. Wij kennen geen „mechanisatie opzichzelf“. Alleen die in het groote arbeidsverband. En wie iets ervaren heeft van de intense spanning, waaronder de arbeider dikwijls werkt, van het razende tempo, waarin hij zijn dagelijkschen arbeid moet verrichten, die neemt zoo'n uitspraak als boven aangehaald is, niet gemakkelijk over. En wacht ook een oogenblik met te pleiten voor „verdere rationalisatie en mechanisatie“, omdat deze alleen kan slagen met een nog sterker opgevoerd arbeidstempo en met nog verder voortgaande arbeidsverdeling.

En dus verkorting van den werktijd?

Meent men daarvoor te moeten pleiten? Goed, maar dan moeten de consequenties aanvaard worden!

En één van die consequenties is de verdediging van het ploegenstelsel, of de aanvaarding daarvan als een „noodzakelijk kwaad“.

Een arbeidsweek van zes dagen telt 144 uren. Zou een bedrijf, waarin veel kapitaal geïnvesteerd is, kunnen renderen, wanneer zijn machines slechts ongeveer een vierde gedeelte van den beschikbaren arbeidstijd draaien? De vraag stellen is haar beantwoorden. Tenzij de leiding methodes vindt, die de productie nog veel en veel sterker opvoeren.

Men mag er niet aan denken!

Dus het ploegenstelsel! Met de ruïneuze gevolgen daarvan voor het gezinsleven. Leest slechts de ook in dit blad besproken brochure van Dr van Heek: „Sociale gevolgen van de economische crisis en depressie in Enschedé“, en de daarin aangehaalde artikelen uit het „Textielarbeidersblad“ (orgaan van Unitas; no. van 6 Jan. 1937).

Leerzaam is in dit verband het bekende rechtsgebed tegen de kalkzandsteenfabriek „Aernoudt“ (Directeur: Baron van Hardenbroek).

Daarover den volgenden keer.

A.

B. t. B.

Drie sonnetten op den dood van Calvijn.³⁾

I.

Toen de hemel den theoloog terugnam,
Die op geleerde wijze de onkunde van het paus-
[dom heeft overwonnen,
Zei de aarde, die haar voortreffelijksten schat had
[verloren,
Tot den hemel: „Gij zijt afgunstig op mijn goed“.

„Ik heb“, antwoordde de hemel, „hem, die de
[mijne was, genomen,
En hem bekroond met den prijs, dien hij ver-
[worven heeft door zijn standvastige hoop.
Op aarde kon hij zijn verblijf niet bestendigen;
Want hij was hemelsch, en niet aardsch“.

„Houdt op“, zei de Eeuwige Vader, „en gij zult
[hem beiden hebben:
Want ik heb hem zulk een roemrijken naam
[gegeven,
Dat geen dood, noch vergetelheid, noch graf hem
[zal kunnen vasthouden.

De hemel zal zijn geest hebben; de aarde zal
[behouden
Den roem van zijn naam. En onsterflijk zal zijn
De geest, die in den hemel, en de naam, die op
[de aarde leven zal“.

II.

Ik dacht, dat de dood te vroeg oor, oog en mond
Van dat eerwaardig hoofd had gesloten,
Hetwelk de onschatbare vruchten heeft gehoord
[en gezien
Van zijn voortreffelijk boven-allen-befaamd spreken.

Want nu hoort en ziet zijn lichaam, dat, blind,
[doof en stom,
Opgesloten blijft in het graf, dat het verteren zal.
Niets meer. En zijn bewonderenswaardige mond
Kan zijn geliefde kudde niet meer onderrichten.

Maar als ik denk aan de plagen, die na hem zijn
[komen opdagen,
En bedenk, dat men niets hoort, ziet en bespreekt
Dan verdriet, oorlog en kwelling, die ons zoo
[nauw raken:

Dan zie ik in, Calvijn, dat ge op een voor u
[geschikt tijdstip gestorven zijt,
En dat de dood te prijzen is,
Die uw oor, oog en mond heeft gesloten.

III.

Toen Calvijn dit sterflijke leven
Verwisselde met de eeuwige rust der
[gelukzaligheid,
Veranderde die rampzalige maand Mei, die hem
[ons heeft ontnomen,
Geheel averechts zijn natuurlijk voorkomen.

Mei, die de geheele aarde moet verblijden,
En de velden met groene schoonheid bekleeden;
Mei, die den nieuwen rijkdom moet tentoon-
[spreiden
Van duizenderlei bloemen, die de aarde ons
[verbergt:

Mei heeft ons van alle vreugde beroofd;
Mei heeft zijn groen in rouw en smart veranderd;
Kortom, die Mei was een maand, met de ware
[Meimaand in strijd!

Want inplaats van te geven, heeft hij ons den
[bloesem ontnomen;
Doch hoewel hij dezen aan de aarde ontnam, heeft
[hij niet kunnen verhinderen,
Dat er op de wereld een onsterflijke geur van blijft
[hangen.

De dichter dezer sonnetten.

Het verscheiden van Johannes Calvijn, den grooten Geneefsch Reformator, op 27 Mei 1564, heeft destijds allerwegen een diepe ontroering gewekt, en Antoine de Chandieu aanleiding gegeven tot het vervaardigen van de sonnetten, die wij hier uit het Fransch vertaalden.

De oorspronkelijke tekst is te vinden in het Corpus Reformatorum, Vol. XLIX, col. 176/177.

Behalve de vertaling, die niet een benadering van den oorspronkelijken (rijm)vorm der sonnetten, maar een getrouwe weergave van den inhoud beoogt, geven wij een korte levensschets van den dichter.

Antoine de Chandieu werd in 1534 geboren.

Reeds vroeg kwam hij in aanraking met de reformatische beginselen. Aanvankelijk studeerde hij rechten, doch na te Genève met Calvijn te hebben kennis gemaakt, ging hij zich toeleggen op de theologie.

Predikant geworden, diende hij eerst de gemeente van Parijs.

Door woord en geschrift verdedigde Chandieu met groot talent de „nieuwe leer“. Bekend zijn van hem enkele verdedigingsgeschriften, waarin hij bij den Franschen Koning voor zijn geloofsge-nooten opkomt. Om deze reden heeft Chandieu Parijs eenigen tijd moeten verlaten, doch keerde er spoedig terug.

Op grond van zijn relaties, aangenaam karakter en bekwaamheid, wist Chandieu vele vooraanstaande lieden voor de zaak des Evangelies te winnen. Met een opvallende gemakkelijheid bewoog hij zich in de hoogste kringen der aristocratie.

Diverse gemeenten werden door Chandieu bezocht, ten einde gerezen geschillen en moeilijkheden uit den weg te ruimen. In het opstellen van een geloofsbelijdenis ten behoeve van de Fransche kerken had hij een werkzaam aandeel, terwijl hij ook richtlijnen aangaf voor het invoeren eener kerkelijke tucht.

In dit alles betoonde Chandieu zich een getrouw en waardig discipel van zijn hooggeschatten Calvijn.

Toen in 1563 de gemeente van Parijs te gronde ging, stelde Chandieu zich in dienst van alle kerken tezamen, zonder aan een bepaalde plaats gebonden te zijn.

Ten gevolge van het woeden van een godsdienstoorlog werd hij genoot, de wijk te nemen naar Zwitserland, waar hij tot 1570 als balling leefde. Daarna nam Chandieu deel aan verschillende synoden, waardoor hij in de gelegenheid was, vele belangen der kerken te behartigen.

De Bartholomeusnacht was aanleiding, dat hij andermaal naar Zwitserland vluchten moest. Hier schreef hij werken op theologisch gebied. Ook hield hij voordrachten aan de academie van Lausanne.

Als man van vijftig jaar nam Chandieu, na zijn gezin in veiligheid gebracht te hebben, daadwerkelijk deel aan den strijd der Hugenoten. Als geestelijk verzorger heeft hij het leger van Hendrik van Navarre vele diensten bewezen. Op den duur bleek hij echter tegen de vermoedenissen, die het leven in een kamp met zich brengt, niet opgewassen. Chandieu werd ernstig ziek, doch herstelde, en werd daarna op een dienstreis gezonden, ten einde des Konings gezanten in Zwitserland en Duitschland bij te staan, en Protestantsche vorsten te bewegen, de Reformatie metterdaad te steunen.

Uit deze beknopte schets ziet men, dat Chandieu een veelbewogen leven heeft geleid. Hij was niet alleen geleerde, maar man van de daad tevens!

Zijn levensavond heeft Chandieu onder rustige omstandigheden kunnen slijten. In Genève wijdde

hij zich aan
Bovendien.
Woords.

Diep be-
Protestant
op 23 Feb
hem verlor
krachtig b
Chandieu
was zeer
Roomsche
Evenals
onder een
Ook als
werk gele
Rousard b
vorm, ter
vaardigde
Dordrec

ZEN
E

Geweldig
genomen b
moet nog
naast de s
Bonifatius
het Frank
In Dec
den Paus
vangt hem
zijn beurt
„Weet“
tolische V
tot ons is
onder onz
dat met h
wij dit d
Waarheen
worden. E
voordoen,
beslist, da
nis worden
in geen g
Er ware
deze vorst
fatus op
Paus hem
wiens invl
voor hem
groot e
Daarbij
zich geope
landen, w
had. Het
de Paus n
hij wel B
zendingsv
deze bisse
hem, Kare
Deze be
beteekenis
een brief
gedateerd
„Gij hebt
van Germ
heeft bevi
en dat ee
gebracht i
arbeid en
Ook Bo
Martel te
7/2 en 7/4
koning de
uitrichten
zoo kunne
nen kunne
sche gebro
deren“.

Met Pip
Als hij zij
leggen, sch
alles wat
Maar de
na zijn he
gevaaren e
en de wer
„opdat zij
pen zonde
Voor ee
zorg van
nabijheid
leven leid
kleeren n
den. Dan
van die
Hier spi
voor zijn
hun vijan

1) Zie „Discipelschap in de Fabriek“.

2) Rede voor de N. C. R. V. Zie „De Nederlander“, 18 Dec. 1937. Blad „Voor den Zondag“.

3) Dit nummer verschijnt op 27 Mei. Dat is de sterf-
dag van Calvijn (1564). Redactie.